

සිංහල පා

2





Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Musiqisi *Üzeyir Hacıbəylinin,*
sözləri *Əhməd Cavadındır.*

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadiriz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Minlərlə can qurban oldu!
Sinən hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hərə bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sinəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hifz etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!



ჰეიდარ ალიევი

აზერბაიჯანელი ხალხის სამართო ეროვნული ლიდერი

ოქტაი რაჯაბოვი, ნარგიზ რაჯაბოვა,
შეჰლა ყულიევა

მუსიკა

ზოგადსაგანმანათლებლო სკოლების მე-2 კლასისათვის
«მუსიკა» საგნის
სახელმძღვანელო

დამტკიცებულია აზერბაიჯანის რესპუბლიკის
განათლების სამინისტროს 19.06.2009 წლის
№734-ე ბრძანებით.

© აზერბაიჯანის რესპუბლიკის განათლების სამინისტრო-2016

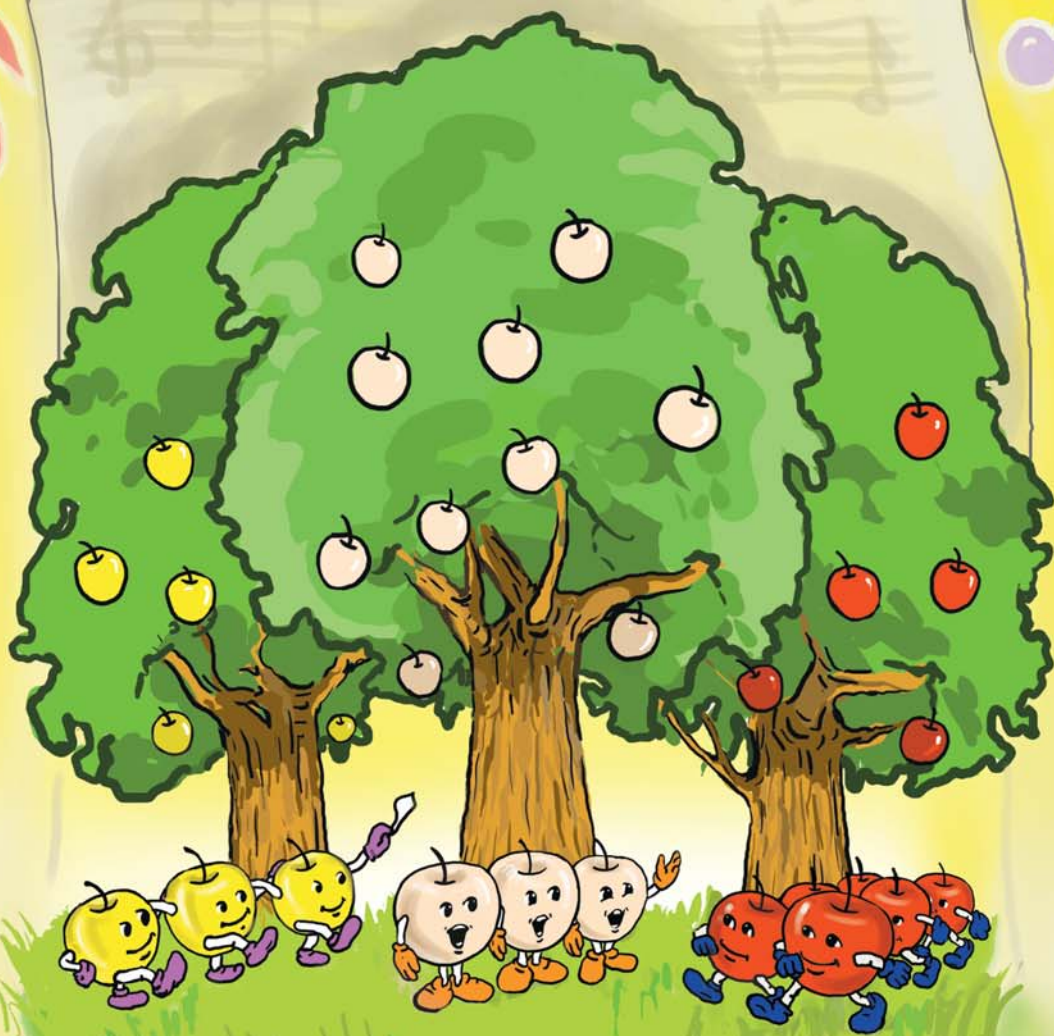
საავტორო უფლებები დაცულია. სპეციალური ნებართვის გარეშე ამ გამოცემის ან მისი
რომელიმე ნაწილის ხელახალი გამოცემა, ასლის გადაღება, ელექტრონული
საინფორმაციო საშუალებებით გავრცელება კანონით აკრძალულია.

გამომცემლობა «Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya»

გთხოვთ სახელმძღვანელოსთან დაკავშირებული თქვენი გამოხმაურება, შენიშვნები და
წინადადებები გამოაგზავნოთ tahsil_az@yahoo.com და derslik@edu.gov.az ელექტრონულ
მისამართებზე. წინასწარ მადლობას მოგახსენებთ ჩვენთან თანამშრომლობისათვის!



ძირითადი ჟანრები





თემა 1

აზერბაიჯანი- ჩემი დედასამშობლო



ეს საინტერესოა

ჰიმნი, როგორც სადიდებელი სიმღერა სადიდებელ სიმღერასავით, პირველად ძველ საბერძნეთში შეიქმნა. ის მრავალრიცხოვან ღმერთებს ეძღვნებოდა და კიფარას ხელმძღვანელობით გუნდში ასრულებდნენ.

ჰიმნები სხვადასხვანაირია: სახელმწიფო,რევოლუციური, სამხედრო,რელიგიური,სპორტული, სასკოლური და სხვა

დაიმახსოვრეთ

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნი დაიწერა 1919 წელს.

აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნი კომპოზიტორი პოეტი



უზეირ ჰაჯიბეგლი



ეჰმედ ჯავადი

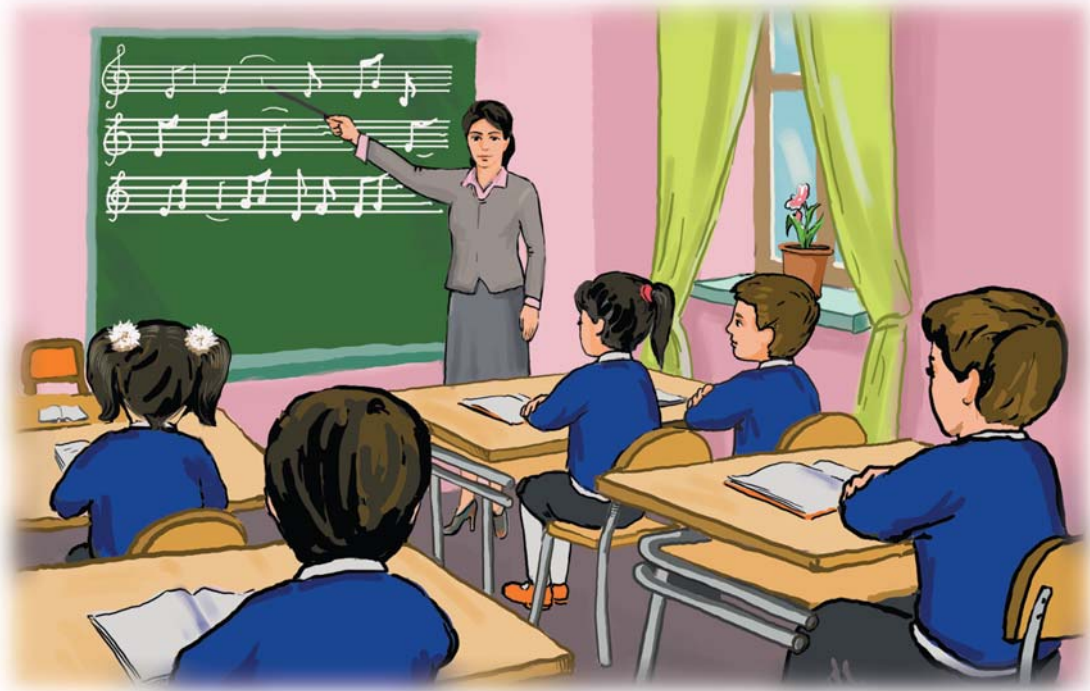
მუსიკის ლექსიკონი

კომპოზიტორი - მუსიკალური ნაწარმოების ავტორი

პოეტი - სიმღერის ტექსტის ავტორი

მუსიკალური ნაწარმოები - კომპოზიტორის მიერ შექმნილი მუსიკალური ნიმუში.





ჩვენ მეორეები ვართ

მუსიკა: ოქტავი რაჯაბოვისა
ტექსტი: აჟდარ ალავეის

I

Geniş otağımız var,
Təptəzədir partamız.
Müəllimi həvəslə,
Dinləyirik hamımız.

მისამღერი:

İkincilərlik biz,
İkincilərlik biz.

II

Səyahətə çıxırıq,
Oxuyuruq, yazırıq.
Keçdiyimiz dərslərə,
Biz həmişə hazırırıq.

მისამღერი:

İkincilərlik biz,
İkincilərlik biz.

1. მოუსმინე აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნს.
2. რატომაა საჭირო ჰიმნის მოსმენის დროს ფეხზე ადგომა?
3. ვინ არიან აზერბაიჯანის რესპუბლიკის სახელმწიფო ჰიმნის ავტორები?
4. ისწავლე მუსიკა “ჩვენ მეორეები ვართ”.
5. რაზეა საუბარი სიმღერაში?
6. რისი სიმბოლო შეიძლება იყოს სიმღერა?

სიმბოლო. ჰიმნი. კომპოზიტორი. პოეტი.





“სამი ვაშლის საიდუმლო”
“თეთრი ვაშლი” - სიმღერის ჟანრი



სამუშაოს თავზე
აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა



სიმღერა. მელოდია. ხალხური სიმღერა.



ჩემი სამშობლო

მუსიკა: სულეიმან ესგეროვისა
ტექსტი: ჰიქმეთ ზიასი

I

Nə şirindir Vətənim,
Səfasından doymuram.
Günəşindən, suyundan,
Havasından doymuram.

მისამღერი:

Daha qəşəng ol, çiçəklən,
Bizim əziz, gözəl Vətən.

II

Əziz vətən, qulaq as,
Gör nə deyir ürəyim.
Boy atım, yaşa dolum,
Mən də səni bəzəyim.

მისამღერი:

Daha qəşəng ol, çiçəklən,
Bizim əziz, gözəl Vətən.



მუსიკის ლექსიკონი

ხალხური მუსიკა - ხალხში არსებულ უცნობ კომპოზიტორთა შემოქმედება (სიმღერა და ცეკვები)

სიმღერა - ყველაზე მარტივი და ფართოდ გავრცელებული უძველესი მუსიკალური ჟანრი

მელოდია - მუსიკალური ნაწარმოების ძირითადი ელემენტი. სხვადასხვა სახეს და განწყობას ასახავს.

დინამიკური სიმღერა - მუსიკის აუღერების ძალა და ძალაუფლებაა.

ფორტე - ძლიერად, მაგრად, ხმამაღლა

პიანო - ხმადაბლა, ჩუმად, სუსტი ხმით

1. მოისმინე აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერას “სამუშაოს თავზე”.
2. რა შეგიძია თქვა ამ სიმღერის შინაარსის შესახებ სიმღერა “სამუშაოს თავზე”?
3. შეისწავლეთ სიმღერა “ჩემი სამშობლო”.
4. თარზენ რამიზ ყულიევი რომელ სურათში უკრავს ფორტეს, რომელში კი პიანოს?



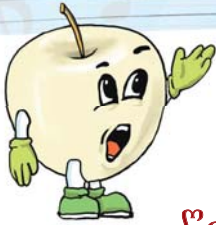
დინამიკური ელფერი. ფორტე. პიანო. ფორტეპიანო





“თეთრი ვაშლი” - სიმღერის ჟანრი





წიწილებო

მუსიკა: გემბერ ჰუსეინლის,
ტექსტი: თოფიკ მუთალიბოვისა.

Xor: — Cib, cib, cücələrım,
Cib, cib, cib, cib, cücələrım.

Mənim qəşəng cücələrım,
Tükü ipək cücələrım.

Solo: — Gözləyirəm tez gəliniz,
Göy çəməndə dincəliniz.

Nəqərat:

Xor: — Ay mənim

Solo: — Cücələrım,

Xor: — Ay mənim

Solo: — Cücələrım,

Xor: — Mənim qəşəng cücələrım.

Cib, cib, cücələrım,

Cib, cib, cib, cib, cücələrım,

Mənim qəşəng cücələrım

Tükü ipək cücələrım.

Solo: — Nə yesəniz, mən verərəm,
Su verərəm, dən verərəm.

მისამღერი:

Solo: — Arzum budur boy atasız,
Ananıza tez çatasız.

მისამღერი:

1. გაიმეორეთ სიმღერა “სამშობლო”.
2. შეისწავლეთ სიმღერა “წიწილებო”
“(ჯუჯელერიმ)”
3. შეიძლება სიმღერა “წიწილებო”ს
ხასიათის შეცვლა?

მუსიკის ლექსიკონი

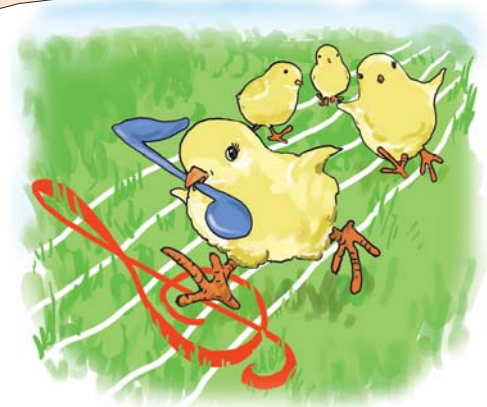
სოლო - ერთი ხმის ან ერთი ინსტრუმენტის შესრულება

გუნდი - მომღერალთა ჯგუფი

სტაკკატო - ხმების ნაწყვეტ-ნაწყვეტ შესრულება. ნოტებზე წერტილებით აღინიშნება.

ლეგატო - სხვადასხვა სიმაღლეში მყოფი ნოტების კავშირული შესრულება.

- ერთი ან სხვადასხვა სიმაღლის ბგერების გადაბმის -



ეს საინტერესოა!

სიმღერა “წიწილებო” შეიქმნა 1948 წელს. აზერბაიჯანელ და მსოფლიო ბავშვებს დღემდე ძალიან უყვართ ეს სიმღერა.

სტაკატო. ლეგატო. ლიგა.





თემა 4

“სამი ვაშლის საიდუმლო” „ყვეთელი ვაშლი” - ცეკვის ჟანრი



აზერბაიჯანული მუსიკის ისტორია უძველესია. ჯერ კიდევ ჩვიდმეტი ათასი წლის წინ უძველეს ადამიანებს წინაპრებს ცეკვების სხვადასხვა ელემენტი გობუსტანის კლდეებზე აქვთ ასახული. “იაღლის” ტიპის აზერბაიჯანულ ხალხურ ცეკვას ეკუთვნის “ქოჩარიც”. ცეკვის სახელიდან ჩანს, მისი შემქმნელები მომთაბარეები ყოფილან. მამაკაცებიც და ქალებიც ცეკვა “ქოჩარის” ჯგუფურად ცეკვავენ.



მუსიკის ლექსიკონი

- მუსიკალური ბგერების გრაფიკული
პაუზა- შესვენება გახმოვანებაში
მეცო ფორტე (mf)- საშუალო სიძლიერის ხმა
მეცო პიანო (mp)- საშუალო სისუსტის ხმა

მუსიკის ანბანი

სიმღერის დასაწერად სპეციალური ნიშნები არსებობს: ნოტი (მნიშვნელობა “ნიშანი”) და პაუზა (მნიშვნელობა “შესვენება”).

დათვი

მუსიკა: მიდჰედ აჰმედოვისა
 ტექსტი: ჯაჰანგირ მამედოვისა.

I

Yol verin ayı gəlir,
 Qocalmış dayı gəlir.
 Mənim ayım, öz ayım,
 Sən ey qaragöz ayım.

II

Əlində var çomağ1,
 Qarşılacaq qonağ1.
 Başlayağ onunla biz,
 Oynayıb oxumağ1.





1. აზერბაიჯანის რომელ კუთხეშია ქვაზე ასახული უძველესი ცეკვები?
2. როგორ შეიქმნა ცეკვის სახელწოდება “ქოჩარი”?
3. ისწავლე სიმღერა “დათვი”. რომელი მოქმედების შესრულება შეგიძლიათ სიმღერის მიხედვით?

დინამიკური ელფერი: mf და mp





თემა 5

სამი ვაშლის საიდუმლო

“ყვითელი ვაშლი” ცეკვის უანრი



“კაკაბი მდელიოზე გამოდის, თამაშობს, აქეთ - იქით გაიხედავს რომ, ნახოს არიან თუ არა სადმე მონადირეები. როცა მდელიოზე კეკლუცად ადის და თავს ბედნიერად გრძნობს ზუსტად ამ დროს მონადირე ესვრის. ტყვიას ფრთაში ახვედრებს. კაკაბი ძირს ვარდება და სიკვდილს ებრძვის. ღმერთს ეხვეწება, რომ ის გამოაჯანმრთელოს. ბოლოს ძლივსძლივობით ფეხზე წამოდგება, მზისკენ მიფრინავს და ბუნებას უერთდება.”



მოცეკვავე ჯემილე ბაირამოვა



ფრინველი კაკაბი

ეს საინტერესოა!

ფრინველი კაკაბი აზერბაიჯანის სახელმწიფოს მიერ არის დაცული. მისი სახელი შეყვანილი. “წითელი წიგნში” ახალგაზრდა კაკბები წელიწადში ერთხელ, ასაკოვნები კი წელიწადში ორჯერ კვერცხს დებენ.



მოცეკვავე. გრძლიობა.



მუსიკის ანბანი

მეოთხედი ნოტი –
შიგნით გამუქებული
წრითა და გვერდითა
ხაზის შეერთებით ა
აღინიშნება.



მეოთხედი პაუზა –
ნოტის სტრიქონზე
ფიგურული ხაზით
აღინიშნება.



P A Y I Z
შემოდგომა

მუსიკა: რაშიდ შაფაკისა
ტექსტი: ეჯღერ ალაფვის

I

Bulud göydə çoxaldı,
Sərinləşdi havalar.
Quşlar köçdü, boş qaldı,
Budaqlarda yuvalar.

II

Ağ tarlalar «Gəl!» – dedi,
Bol məhsulu yığmağa.
Yayıldı şənlik səsi
Hər gün elə, obaya.

III

Köçüb getdi durnalar,
Leyləklər, qaranquşlar.
Xəzan oldu çöl, meşə,
Yağdı leysan yağışlar.





თემა 6



“სამი გაშლის საიდუმლო” “წითელი გაშლი” – მარშის უანრი

ბავშვთა სუიტა
“თოჯინების ლაშქრობა”



ასეფ
ზეინალი



ცნობილი აზერბაიჯანული კომპოზიტორი ასეფ ზეინალის ფორტეპიანოს პიესა “თოჯინების ლაშქრობა” სწრაფად უნდა შესრულდეს. კომპოზიტორის ეს პიესა ნამდვილი ხალხური მუსიკის სტილშია შექმნილი.



მუსიკის ლექსიკონი

- რომელი მუსიკალური ინსტრუმენტისათვის არის დაწერილი მუსიკალური ნაწარმოები “თოჯინების მარში?”
- რომელ მუსიკალურ უანრს ეკუთვნის მუსიკალური პიესა “თოჯინების მარში?”
- როგორი თვისებისაა სიმღერა “დამიჭირე, მე დამიჭირე?”
- ერთი სრული ნოტი რამდენ ნახევარ ნოტს უდრის?

მარში – არის მუსიკა, რომელიც კოლექტიურად სრულდება. მარში ხასიათის მიხედვით სხვადასხვა სახეებად იყოფა: საზეიმო, სამხედრო, სავარჯიშო, სამგლოვიარო.

სრული ნოტი – წრითი არის აღნიშნული



სრული პაუზა – სანოტო მეოთხე ხაზის ქვეშ მოკლე და მსხვილი ხაზით არის ნაჩვენები.



$$1 \circ = 4 \downarrow$$

დამიჭირე მე, დამიჭირე

მუსიკა: ასია სულთანოვასა
ტექსტი: თეიმურ ელჩინისა.

I

Gizlənirəm,
Gözünü yum.
Yerimi tap,
Dalımca cum.
Tut məni, tut məni.

II

Gizlənmişəm,
Gözünü aç.
Gücün çatsa,
Dalımca qaç.
Tut məni, tut məni.





“წითელი ვაშლი – მარშის ჟანრი”



ვარჯიში

მუსიკა: ოქტავი ზულფიკაროვისა
ტექსტი: სეთარ ზერდაბლისა.

I

Kim sevirse idmanı,
Bir, iki, üç, dörd.
Poladdan olar canı,
Bir, iki, üç, dörd.
Bir, iki, üç, dörd.



II

İdmanı sevirik biz,
Bir, iki, üç, dörd.
Bərkiyir bədənimiz,
Bir, iki, üç, dörd.
Bir, iki, üç, dörd.

მუსლიმ
მაგომაევი

1. როგორ უნდა შესრულდეს სიმღერა “ვარჯიში” სათვის?
2. ვინ არიან მისი ავტორები?

ეს საინტერესოა!

აზერბაიჯანის რადიო 1926 წელს არის შექმნილი. ცნობილმა აზერბაიჯანელმა კომპოზიტორმა მუსლიმ მაგომაევმა აზერბაიჯანის რადიოსათვის დაწერა “რადიოს მარში”.



3. რასიკენ მოუხმობს ადამიანს “რადიოს მარში” ?
4. მეოთხედი ნოტი რამდენ ნოტს უდრის?
5. რაში გვეხმარება მარშის დროს დასარტყამი ინსტრუმენტების გამოყენება?

მუსლიმ მაგომაევი. მუსიკალური ინსტრუმენტები. ნახევარი ნოტი. ნახევარი პაუზა.

მუსიკის ანბანი

მეოთხედი ნოტი



მეოთხედი პაუზა



1o = 2 d = 4 d





თემა 8



სიმღერა, ცეკვა და მარშის გვირგვინი მუსიკაში

მარში - სიმღერა



ლაუკარი - იცეკვე (აზერბაიჯანული ხალხური სიმღერა)

I

Dost bağında açılıb güllər,
Sarılıb güllərə sarı bülbüllər.
Qızlar düzüb telinə güllər,
Gülürlər nazlana-nazlana.

მისამღერი:

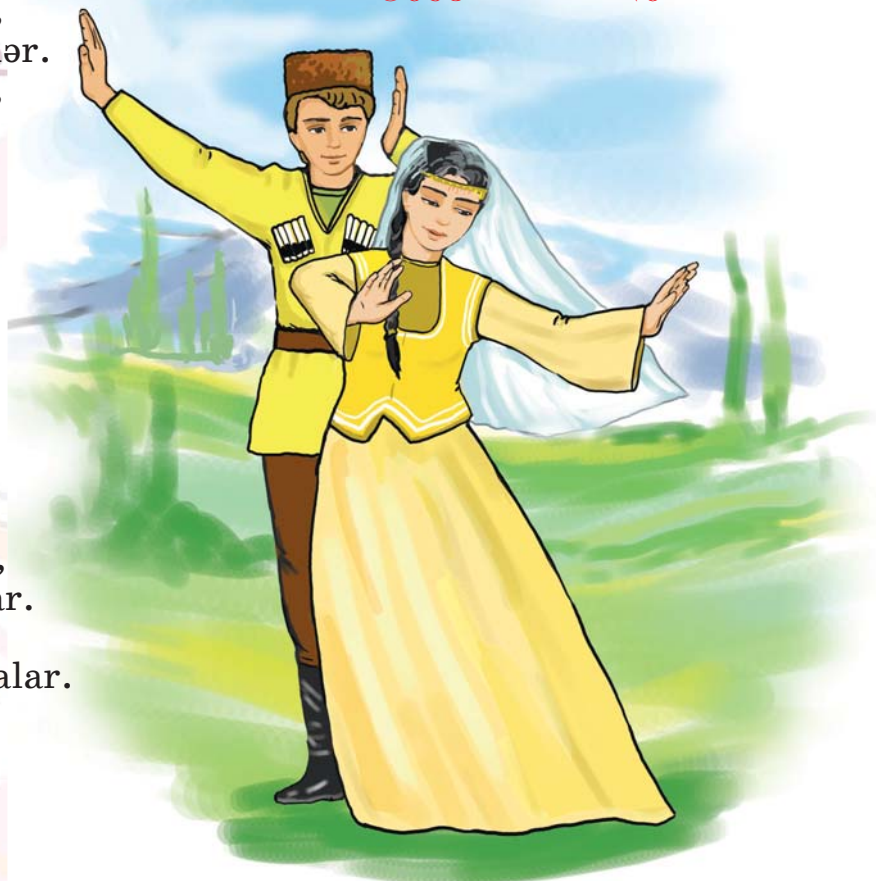
Mehribanım mehriban,
Dur oyna, çal-oyna.
Yaxşı oğlan, qəşəng qız,
Çal-oyna.
Gözəl oğlan, gözəl qız,
Çal-oyna.

II

Dost bağında bitər alçalar,
Ağ çiçəklənər, yetər alçalar.
Toylarda qayda belədir,
Oğlan oynayar, qızlar əl çalar.

მისამღერი:

ცეკვა - სიმღერა





სიმღერა და ცეკვა

მუსიკა: ჯაჰანგირ ჯაჰანგიროვის
ტექსტი: მირმეჰდი სეიდზადესი



ჯაჰანგირ
ჯაჰანგიროვი

I
Ölkəmizin bizik bəxtiyar nəslı,
Oynamağa həvəsli-həvəsli.

მისამღერო

Ay uşaqlar, gəlin verək əl-ələ,
Oynayaq biz bax belə, belə.

II
Bağçamızda gülümsəyir gül-çiçək,
Qəlbimizdir sevincək-sevincək.

მისამღერო

III
Hər tərəfə yayılsın bu nəğməmiz,
Dağ, çöllərə yayılsın səsimiz.

მისამღერო



მუსიკის ლექსიკონი

მერვედი ნოტი (♩) შიგნით შავი წრე, გვერდითი ხაზისა და დროშისნაირის ნიშნით შეერთებით არის აღნიშნული.

მერვედი პაუზა (7) – სანოტო ხაზზე ფიგურული ნახაზით არის ნაჩვენები (“7” ციფრს ჰგავს.)

სტრიქონი – სიმღერის ერთი ნაწილია. ყოველ სტროფში თემა იცვლება, მელოდია კი მეორდება.

მისამღერო – სიმღერის ერთი ნაწილია. მისამღერში თემა და მელოდია უცვლელად მეორდება.

1. ვინ არიან ავტორები სიმღერის “დაუკარი -იცეკვე”?
2. ვინ არის “სიმღერა და ცეკვას” შემქმნელი?
3. როგორ სრულდება ისინი?
4. სტროფსა და მისამღერს შორის რაშია განსხვავება?
5. რამდენ ნოტს უდრის ორი მერვედია პაუზა ?

მერვედი ნოტი და მერვედი პაუზა

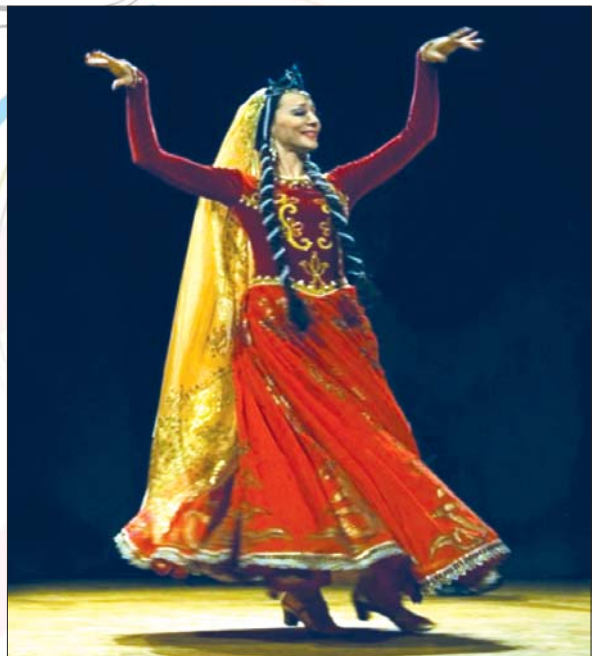




თემა 9

სიმღერა, ცეკვა და მარშის გვირგვინი მუსიკაში

ეს საინტერესოა!
 აზერბაიჯანის ხალხური ცეკვა “ბრილიანტი” შეიქმნა ბაქოში 1920-1929 წლებში. მისი მუსიკაზე სწრაფ ტემპში ცეკვავენ მამაკაცები, ნელ ტემპში კი ქალები ცეკვავენ.



მოცეკვავე თერანე მურადოვა



მომღერალი რეჟიმდ ბეჰბუდოვი



სამხედრო მარში

მუსიკის ანბანი

კლავიატურა



სოლ – შვიდი ძირითადი მუსიკალური ბგერადან მეხუთე ვიოლინო (სოლის) გასაღები სანოტო ხაზები



1. რატომცეკვავენ ცეკვა “ბრილიანტს” სწრაფ ტემპში მამაკაცები, ნელ ტემპში კი ქალები ცეკვავენ?
2. ვინ არიან ცეკვა “ბრილიანტის” ავტორები?
3. რატომ უწოდებენ ვიოლინოს გასაღებს “სოლის” გასაღებს?



კლავიატურა. სანოტო ხაზები. ვიოლინოს გასაღები. ნოტი “სოლი”

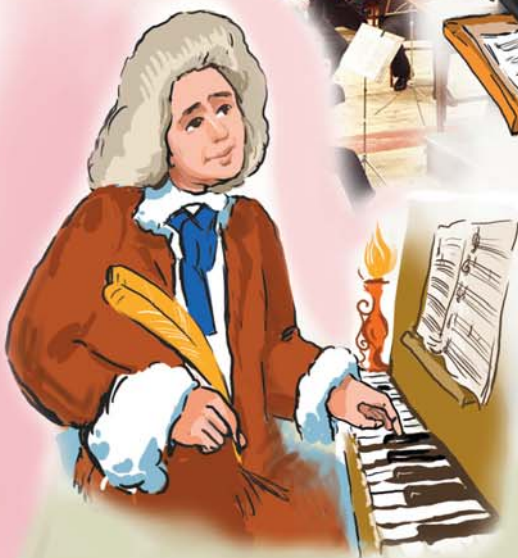
რთული ჟანრები

ოპერეტა

სიმფონია

ოპერა

ბალეტი





თემა 10

სიმღერა და ცეკვა

“ტიკ-ტიკ ხანუმი” საბავშვო ოპერაა. ეს ოპერა შექმნილია კომპოზიტორ ოქტაი რაჯაბოვის მიერ აბდულა შაიკის ზღაპრისა და ეჟდერ ალაევის ლიბრეტოს საფუძველზე. ოპერაში გამოყენებულია სხვადასხვა აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვები, მათ შორის ცნობილი ცეკვა “ბრილიანტიც”.



მუსიკის ლექსიკონი

ოპერა – თეატრში დადგმული მუსიკალური სპექტაკლი, რომლის მონაწილეები ორკესტრთან ერთად მღერიან. აქ ვოკალის შემსრულებლები მუსიკას მღერიან. ოპერა ლიბრეტოს საფუძველზე იწერება და ნაწილებად იყოფა. ნაწარმოებების ლიტერატურული თემა

ლიბრეტო – ტექსტი, რომლის მიხედვით იქმნება საოპერო ნაწარმოები

მუსიკის ანბანი

მი – შვიდი ძირითადი მუსიკალური ბგერიდან მესამე



სი – შვიდი ძირითადი მუსიკალური ბგერიდან



სისუფთავე

მუსიკა: ნეჯმედინ მელიქმამედისა
ტექსტი: ჯაგად ჯაგადლისა

I

Yoldaşına bir uşaq,
Söylədi: – Güzgüyə bax!
Kirlidir yanaqların,
Əllərin, barmaqların.
Al, bu sabun, bu da su,
Əl-üzünü təmiz yu.

II

Kir tutmasın dərinə,
Təmizlə dişlərini.
Uşaq eşitdi bunu,
Tez götürdü sabunu.
Yuyundu təmiz-təmiz,
Oldu kirsiz-ləkəsiz.

1♩ = 2♪ = 4♫ = 8♬



1. რა არის ოპერა?
2. ვინ არიან ოპერის “ტიკ-ტიკ ხანუმის” ავტორები?
3. რაზეა საუბარი სიმღერაში “ტიკ-ტიკ ხანუმი”?
4. რომელ ხაზზე იწერება ნოტები “მი” და “სი”?
5. ისწავლე სიმღერა “სისუფთავე”.





სიმღერა და სიმფონია

მუსიკის ლექსიკონი

ღირიჟორი – ორკესტრის ან გუნდის ხელმძღვანელი

ორკესტრი – სხვადასხვა ინსტრუმენტებზე მუსიკალურ ნაწარმოების ერთად შემსრულებელი მუსიკოსების კოლექტივი

სიმფონია – ძველ რომში ძვირფასი სტუმრების პატივსაცემად დაწერილ საზეიმო ინსტრუმენტულ ნაწარმოებს სიმფონია ეწოდა. ის დიდი მუსიკალური ნაწარმოებია და ძირითადად 4 ნაწილისაგან შედგება.

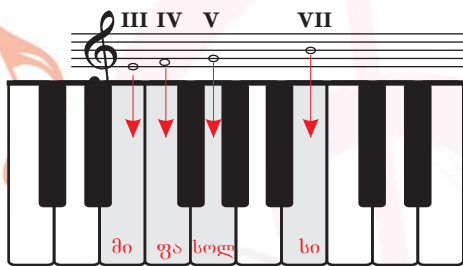


ეს საინტერესოა!

ცნობილი გერმანელი კომპოზიტორი ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენს IX სიმფონიის ბოლოს გუნდი ჰქონდა გამოყენებული. სიმფონიის ბოლო ნაწილში ფ.შილერის “სიხარულის ოდას” სიტყვებს გუნდი ასრულებს. “სიხარულის ოდა” ევროკავშირის ჰიმნია.

მუსიკის ანბანი

ფა- შვიდი ძირითადი მუსიკალური ბგერიდან მეოთხე



ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენი

სიმღერა “სისუფთავე” რიტმულად და მელოდირად შეასრულე:



ქსილოფონი



შახშახი



მეტალოფონი



სალამური

- 1.რა არის სიმფონია?
- 2.დღეს რომელ მუსიკალურ ნაწარმოებს მოუსმინე?
- 3.რომელ მარტივ მუსიკალურ ინსტრუმენტებს იცნობ?
- 4.სად იწერება ნოტი “ფა”?

ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენი. ღირიჟორი. ორკესტრი. სიმფონია. მეტალოფონი. ქსილოფონი. სალამური. შახშახი. ნოტი “ფა”.





თემა 12

ცეკვა და ბალეტი



ცნობილ აზერბაიჯანელი კომპოზიტორის ყარა ყარაევის ბალეტი “შვიდი მზეთუნახავი” მთელ მსოფლიოში არის ცნობილი. ბალეტი გენიოსი ნიჰამი გენჯელის იგივე სახელ-წოდების უკვდავი ნაწარმოების საფუძველზეა დაწერილი. ბალეტის მუსიკალური ნომრები სხვადასხვა ღონისძიებაზე სრულდება.



ყარა ყარაევი

აბა, იპოვეთ!

მუსიკა: ოქტავი ზულფიკაროვისა
ტექსტი: თეიმურ ელჩინისა.

I

Bir qutum var mənim,
Hər gün, hər səhər.
Hər quranda onu,
Çalar, dillənər.

მისამღერი
Tapın görək nədir,
Nədir bu, uşaqlar?
Tapdınız?

II

Pambıq kimi göydən,
Düşər qapquru.
Gün dəyəndə ona,
Olar dupduru.

მისამღერი
Tapın görək nədir,
Nədir bu, uşaqlar?
Tapdınız?

III

Bir quşum var,
Səsi düşüb dünyaya.
Aparacaq məni,
Bir gün o, Aya.


მისამღერი
Tapın görək nədir,
Nədir bu, uşaqlar?
Tapdınız?

მუსიკის ლექსიკონი

ვალსი – გერმანული, ჩეხური ან ავსტრიული ხალხური ცეკვებისაგან შემდგარი ცეკვის სახეობა
ბალეტი – ცეკვით შესრულებული მუსიკალური სასცენო ნაწარმოები

მუსიკის ანბანი

რე – შვიდი ძირითადი მუსიკალური ბგერიდან მეორე



1. რა არის ბალეტი?
2. ვინ არის ავტორი ბალეტისა “შვიდი მზეთუნახავი”?
3. სად შეიქმნა “ვალსი”?
4. სად იწერება ნოტი “რე”?



ყარა ყარაევი. ბალეტი. დეკორაცია. “ვალსი”. ნოტი “რე”.



ცეკვა და ინსტრუმენტული მუსიკა

მუსიკის ლექსიკონი

ინსტრუმენტული მუსიკა – ინსტრუმენტისა და ინსტრუმენტთა ჯგუფისათვის დაწერილი მუსიკა



როიალი (კრალი)

მუსიკის ანბანი

ლა – შვიდი ძირითადი ბგერიდან მეექვსე



კომპოზიტორი ასევე ზეინალის ერთი პიესა უკვე იცო. მოისმინე მის მიერ საფორტეპიანო საბავშვო სუიტიდან პიესას “ცეკვა”.

სიმღერა გამოცანა

მუსიკა: კემბერ ჰუსეინლისა
ტექსტი: აბდულა შაიკისა.

I

Səhər çağında,
Gilas bağında,
Uçardı bir quş,
Edərdi «Cik-cik»!
Tapın görək nə
Edərdi «Cik-cik»?

II

Axşam çağında,
Ərik bağında,
Uçardı bir quş,
Edərdi «Qa-qa»!
Tapın görək nə
Edərdi «Qa-qa»?

III

Gecə çağında,
Göl qırağında,
Tapın görək nə
Edərdi «Qur-qur»?
Tapın görək nə
Edərdi «Qur-qur»?

- ვინ არის “ცეკვა” პიესის ავტორი?
- რომელ ინსტრუმენტზე შეიძლება მისი შესრულება?
- რა განსხვავებაა პიანინოსა და როიალს შორის?
- ისწავლე სიმღერა. სცადე მისი შესრულება.



პიანინო

ინსტრუმენტული მუსიკა. პიანინო. როიალი. ნოტი “ლა”.





თემა 14

მარში და ოპერეტა



გენიალური კომპოზიტორი უზეირ ჰაჯიბეგლი თავის შემოქმედებაში იყენებდა აზერბაიჯანულ ხალხურ სიმღერებს. “ის თუ არა, ეს” (ო ოლმასინ ბუ ოლსინ)” (მეშედი იბადი) მუსიკალური კომედია აზერბაიჯანული მუსიკის ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ნაწარმოებია. აზერბაიჯანული მარში შეგვიძლია მოვისმინოთ მუსიკალური კომედიაში “ის თუ არა, ეს” (ო ოლმასინ ბუ ოლსინ)“.



მუსიკის ანბანი

“დო” – შვიდი ძირითადი მუსიკალური ბგერიდან პირველი ასე იწერება პირველი ოქტავის დო.



მუსიკის ლექსიკონი

ოპერეტა – (მუსიკალური კომედია, მუზიკლი) – კომიკური მუსიკალური სასცენო ნაწარმოები. მუსიკალურ კომედიაში არის მარში და საცეკვაო არიები, საგუნდო სცენები.

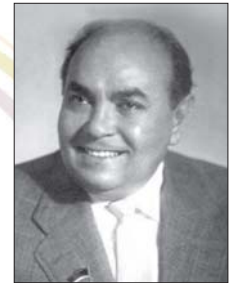


უზეირ ჰაჯიბეგლი. ოპერეტა. I ოქტავის ნოტი “დო”.



თოვლის ბაბუა

მუსიკა : საიდ რუსტამოვისა
ტექსტი: მირმეჰდი სეიდზადესი.



საიდ
რუსტამოვი



I

Keçdi dəniz, aşdı dağ,
Gəldi bizə bir qonaq.
Saçları qardan dümağ (hey, hey),
Söylədik alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!

მისამღერი:

Ay sənə alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!

II

Çöldə çıxıb qar dizə,
Yolka qonaqdır bizə.
Nəğmə deyib üz-üzə (hey, hey),
Söylədik alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!

მისამღერი:

Ay sənə alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!



დო რე მი ფა სოლ ლა სი

1. ვინ დაწერა მუსიკალური კომედია “ის თუ არა, ეს” (ო ოლმასინ ბუ ოლსინ)” (მეშედი იბადი)?
2. რა არის “ოპერეტა”?
3. ოპერეტაში აქდერებული საგუნდო ნაწარმოები რომელ ჟანრს შეესაბამება?
4. ვინ არიან ავტორები სიმღერისა “თოვლის ბაბუა”? როგორ უნდა შესრულდეს ის?
5. სად იწერება I და II ოქტავის ნოტი “დო”?

მეორე ოქტავის ნოტი “დო”.

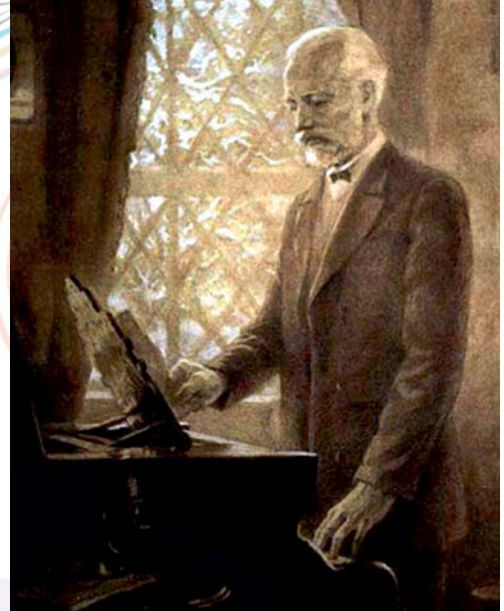




თემა 15

მარში და ბალეტი

დიდმა რუსმა კომპოზიტორმა პეტრე ილიას ძე ჩაიკოვსკიმ ახალი წლისათვის ბავშვებს საჩუქრად მიუძღვნა ბალეტი “მანატუნა” (კაკლის მტეხელი). კომპოზიტორმა ბალეტში სხვადასხვა სათამაშოს შესაბამისი მუსიკალური სახეები შეურჩია. ჩვენ აქ გვხდება ცეკვა, სიმღერა და მარში. ახლა “სათამაშო კალის ჯარისკაცები” სამხედრო მარშის სტილზე არის დაწერილი. მის ჯადოსნური მუსიკას ზღაპრების სამყაროში შევყავართ. მოდით, მოვუსმინოთ მარშის სტილის სიმღერას.



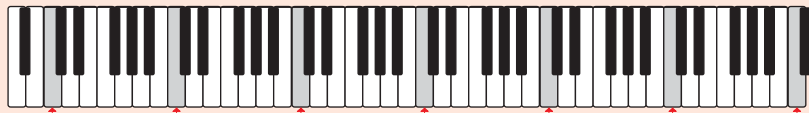
პეტრე ილიას ძე ჩაიკოვსკი



1. ვინ დაწერა ბალეტი “მანატუნა”?
2. როგორია მარშის სტილი?
3. შეასრულე ტაშის დაკვრით სიმღერა “თოვლის ბაბუა”.
4. რომელი ოქტავეები იცით?

მუსიკის ანბანი

ოქტავა – ნოტებს შორის მანძილი, რომელიც რვა ნოტს მოიცავს. ოქტავების სახელი:

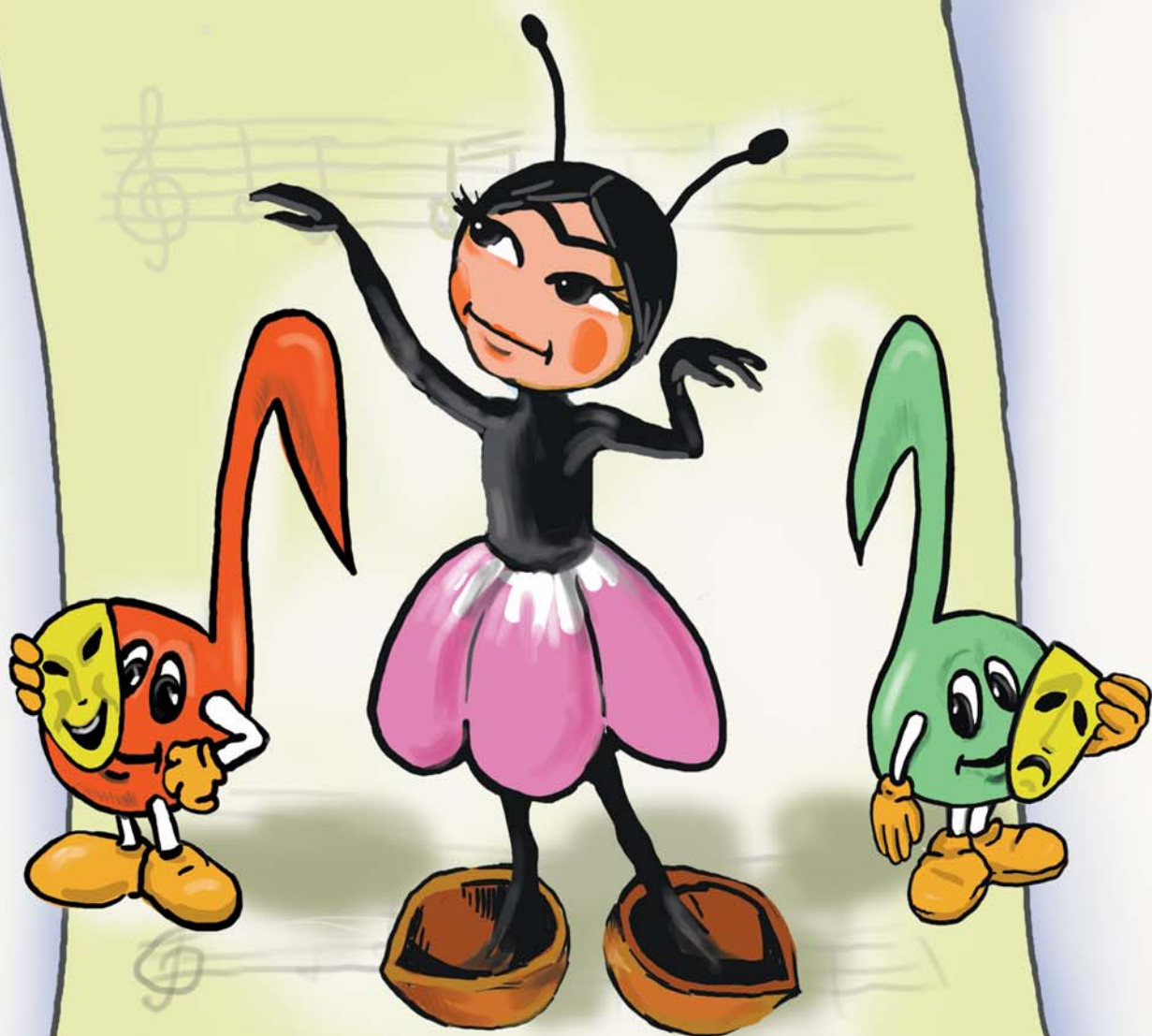


დო დო დო დო დო დო დო

სუბკონტროქტავა, კონტროქტავა, დიდი ოქტავა, მცირე ოქტავა, პირველი ოქტავა, მეორე ოქტავა, მესამე ოქტავა, მეოთხე ოქტავა



მუსიკა და სახე



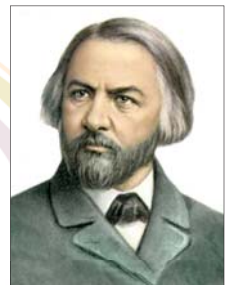
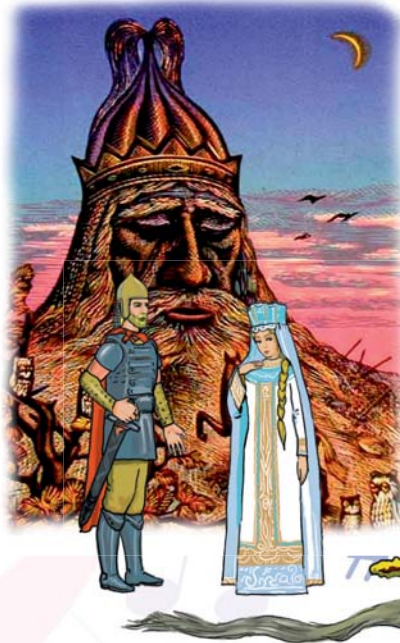


თემა 16

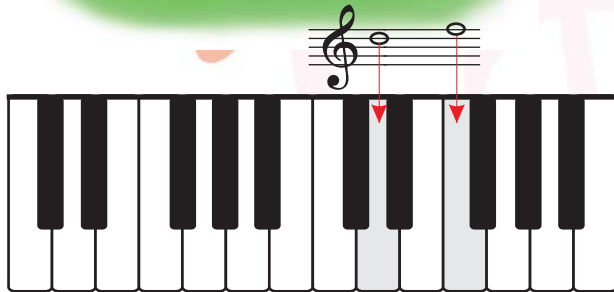
მუსიკაში განსახიერება

კომპოზიტორები მუსიკაში ცხოვრებისეულ მოვლენებს, სამშობლოს, ცნობილ ადამიანებს, ბუნებას, ცხოველებს და სხვ. ასახავენ. ზოგიერთი კომპოზიტორი ზღაპრულ გმირებსაც კი ასახავს მუსიკაში.

დიდ რუს კომპოზიტორს მიხეილ გლინკას ოპერაში “რუსლანი და ლუდმილა” მახინჯი ჯადოქარი – ჩერნომორი აუსახავს.



მიხეილ გლინკა



1. ვინ დაწერა ოპერა “რუსლანი და ლუდმილა”?
2. ვისი დაწერილია სიმღერა “ჩემო რაშოს” სიტყვები?
3. როგორია ეს სიმღერა?

ჩემო რაშო

მუსიკა: უაჰანგირ ჯაჰანგიროვისა
ტექსტი: ასლან ასლანოვისა.

I

Köhlən atım, ay atım,
Bir qoy hələ boy atım.
Mən gəzəram belində (hey),
Şən nəğmələr dilimdə.

მისამღერი:

Gəl bəri, köhlən,
Gəl bəri, köhlən,
Ay sarı köhlən,
Köhlən atım.

II

Qantarğanı taxaram,
Böyüyəndə başına.
Ayaqlarım çatmayır (hey),
Üzənginin qaşına.

მისამღერი:



მიხაილ გლინკა. II ოქტავის ნოტები “რე” და “ფა”.



მუსიკა და ადამიანის თვისებები

ჩემო ბებია

მუსიკა: ოქტაი ზულფიკაროვისა
ტექსტი: თეიმურ ელჩინის



I

Qucağında, nənə, sən,
Lay-lay dedin mənə sən.
Mənim mehriban nənəm,
Əziz nənəm, can nənəm.

II

Böyümüşəm, nənə, mən,
Qoy tutum əllərimdən.
Mənim mehriban nənəm,
Əziz nənəm, can nənəm.

ასევე ზეინალის მუსიკალურ ნაწარმოებში “სიტყვების პაექრობა” ორი ადამიანის საუბარი მუსიკის საშუალებით არის ასახული. აქ პირველი ბავშვის სახე გრძელი ნოტების, მეორე ბავშვისა კი მოკლე ნოტების გამოყენებით არის შექმნილი.



მუსიკის ლექსიკონი

სიტყვების პაექრობა – ორი მომღერლის (აშულის) შეჯიბრი

1. ვინ დაწერა “ჩემო ბებია” ?
2. როგორ უნდა ამ სიმღერის შესრულება?
3. ვინ დაწერა მუსიკალური ნაწარმოები “სიტყვების პაექრობა”?

მუსიკის ანბანი

დირიჟორი – მუსიკის კოლექტივს, ხელის, სახის მოძრაობით და გადმოხედვით მართავს.

ოქტაი ზულფიკაროვი. სიტყვების პაექრობა. დირიჟორობის მოქმედება.





მოქმედების ასახვამუსიკაში

შესაძლებელია მუსიკალურ ნაწარმოებში ადამიანის, ცხოველის და ფრინველის, მატარებლის, მანქანის, თვითფრინავის მოქმედებების ასახვა მუსიკის საშუალებით.

მატარებელი

მუსიკა: ფიქრეთ ამიროვისა
ტექსტი: ზეინალ ჯაბარზადესი.



I

Qatar gəlir uzaqdan,
Tak, tak, tak, tak, tak, tak, tak!
Gözləyirəm bayaqdan,
Tak, tak, tak, tak, tak, tak, tak!

Nəqərat:

Tələs, tələs, ay qatar,
Yel kimi əs, ay qatar.

II

Yol gəldin gündüz-gecə,
Tak, tak, tak, tak, tak, tak, tak!
Ürəyim vurur necə,
Tak, tak, tak, tak, tak, tak, tak!

მისამღერი:

Tələs, tələs, ay qatar,
Yel kimi əs, ay qatar.



III

Atam gəlir səfərdən,
Gözləyirəm səhərdən.
Yaxınlaşır qatar, bax,
Tak, tak, tak, tak, tak, tak, tak!

მისამღერი:

Tələs, tələs, ay qatar,
Yel kimi əs, ay qatar.






წაიკითხე მირზა ალექბერ საბირის ერთი ნაწილი ლექსიდან “ბავშვი და ყინვა”

1. ვინ არის ავტორი სიმღერისა “მატარებელი”?
2. როგორ უნდა შესრულდეს ეს სიმღერა?
3. ვინ არის კომპოზიტორი მუსიკალური ნაწარმოებისა “ბავშვი და ყინვა”?
4. ეს მუსიკალური ნაწარმოები რომელი ლექსის საფუძველზეა დაწერილი?
5. ისწავლეთ ზომა, ტაქტი და ტაქტის ხაზის განმარტება

მუსიკის ლექსიკონი

ზომა - ძლიერი და სუსტი ბგერების რიტმული მონაცვლეობა



ტაქტი - მუსიკალური ნაწარმოების მცირე მონაკვეთი

მოუხმინე კომპოზიტორ ასეუ ზეინალის საფორტეპიანო საბავშო სუიტიდან” პიესას “ბავშვი და ყინვას”.



2/4
სადირიურო სელის მოძრაობის სქემა:

1 და ↓ ↑ 2 და

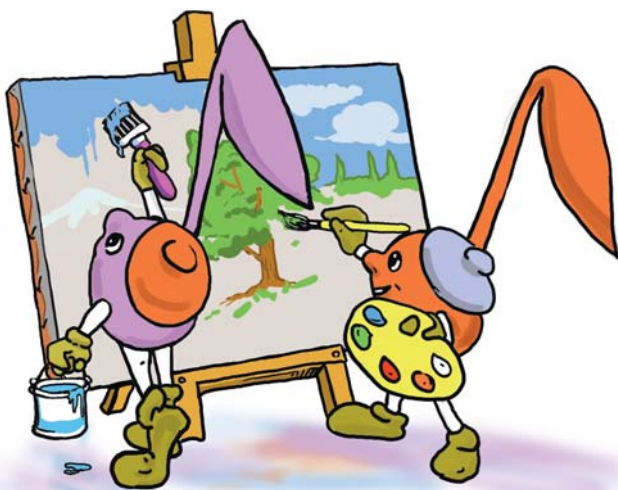
ტაქტი. ტაქტის ხაზი.





თემა 19

ბუნების ასახვა მუსიკაში



მუსიკის ლექსიკონი

რეპრიზა – განსაზღვრული მუსიკალური ნაწევების გამეორების ნიშანი



კომპოზიტორები თავის ნაწარმოებებში ასახავენ ბუნებას. ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენის “მე-6 სიმფონია” 5 ნაწილისაგან შედგება: “ხალისიანი გრძნობები სოფელში”, “მდინარის პირას”, “სოფლებების მხიარულობა”, “ჭექა-ქუხილი”, “მწვემსის სიმღერა”. მოდით მოვეუსმინოთ სიმფონიის მე-4 ნაწილს.



1. რა არის სიმფონია?
2. ლუდვიგ ვან ბეთჰოვენის რომელ სიმფონიური მუსიკა გაქვთ მოსმენილი?
3. რომელი ბუნებრივი მოვლენები არის ასახული ამ სიმფონიაში?
4. შეასრულე სიმღერა “მატარებელი” მარტივი საბავშვო მუსიკალური ინსტრუმენტების თანხლებით.



რეპრიზა



დედის სახე მუსიკაში



მივულოცოთ დედებს

მუსიკა: ოქტაი ზულფიკაროვისა
ტექსტი: ჰიქმეთ მაჰმუდისა.

I

Ana nurlu həyat verib,
Mənə, sənə, bu dünyaya.
Gedək, dostlar, çiçək dərək,
Pay aparaq tez anaya.

II

Ana kimi şirin, əziz,
Deyin, nə var yer üzündə?
Anamızı təbrik edək,
Biz bu şən bayram günündə.

აზერბაიჯანული ხალხური ცეკ-
ვები სხვა ერების ცეკვებისაგან
იმით განსხვავება, რომ მამაკაცისა
და ქალის ცეკვებში სიამაყის
გამომსახველ ილეთებს ვხვდებით,
ასევე საზგასმულია ღამაზი
ტანი და მრავალი სოლო ცეკვა.

1. ისწავლე სიმღერა
“მივულოცოთ დედებს”.
2. როგორ სრულდება
ზემოთხსენებული სიმღერა?
3. რომელი ცეკვა შეესაბამება დედის
სახეს?
4. რითი განსხვავდება აზერბაიჯანული
ცეკვები სხვა ერების
ცეკვებისაგან?

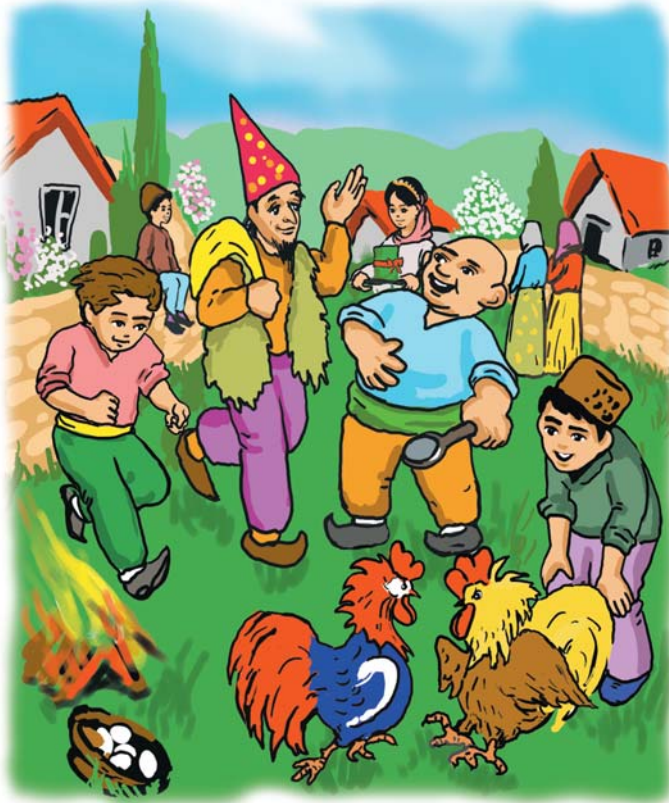


გამეორება: ჟანრი და ნოტების დასახელება.





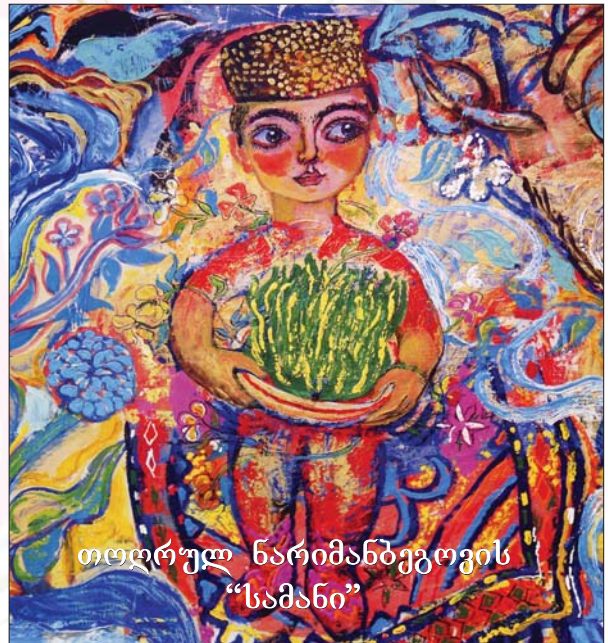
მუსიკაში დღესასწაულის ასახვა



ეს საინტერესოა!

მრავალი აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვის დასახელებაში ნოვრუზ ბაირამის ნიშნები არის ასახული: “ინაბი”, “ღარჩინი”, “ნოვრუზი”, “სემენი”, “ყვავილი”

დღესასწაულების წარმოდგენა შეუძლებელია ცეკვისა და სიმღერის გარეშე მაგრამ მხოლოდ კი არ ცეკვავენ, თანაც მღერიან, ტამაშობენ.



თურქულ ნარიმანბეგოვის “სამანი”





ბავშვებო, ბავშვებო!

მუსიკა: ჯაჰანგირ ჯაჰანგიროვისა
ტექსტი: ზეინალ ჯაბარზადესი.

I

Qış getdi, gəldi bahar,
Yaşıllaşdı ağaclar.
Çağırır hər yan bizi,
Uşaqlar, ay uşaqlar.

მისამღერი:
Sellər daşdı,
Güllər açdı,
Quşlar uçdu
Çöllərdə.

II

Yamyaşıl düşərgəmiş
Gözləyir, dostlar, bizi.
Zəhmət möhkəmlədəcək
Bizim bədənimizi.

მისამღერი:
Sellər daşdı,
Güllər açdı,
Quşlar uçdu
Çöllərdə.



მხიარული ბავშვები ათასი
ხალისიანად სეირნობენ და
კრეფენ ყვავილებს
ფრინველები ახალ სეზონს
ახალ სიმღერას ეძღვნიან –
“გაზაფხული მოდის”.

ა. ბეჰრუზი

1. როგორ ცეკვებს ასრულებენ დღესასწაულებზე?
2. როგორი თვისებისაა ცეკვა “ინაბი”?
3. უდირიჟორე სიმღერას.

$\frac{2}{4}$ ↓ ↑



დინამიკური ნიშნების გამეორება.





ცხოველთა სამყაროს ასახვა მუსიკაში



კომპოზიტორები ზოგჯერ საკუთარ ნაწარმოებებში ცხოველებისა და ფრინველების ხმას სხვადასხვა ხერხით ასახავენ. რუსი კომპოზიტორი ნიკოლაი რიმსკი კორსაკოვის ოპერაში “ზრაპარი მეფე სოლთანზე”, “კელას გაფრენას” მუსიკის საშუალებით ასახავს.



ნიკოლაი რიმსკი კორსაკოვი

ოქტავი ზულფიკაროვი თავის სიმღერაში ჩიტის მოქმედებას მუსიკის საშუალებით

ჩიტი

მუსიკა: ოქტავი ზულფიკაროვისა
ტექსტი: თეიმურ ელჩინისა.

I

Səhər-səhər bağçada,
Bir sərçə dən yeyirdi.
Hərdən baxıb üzümə,
Cik-cik, cik-cik edirdi.
O yedi, doydu, qaçdı,
Birdən itdi gözümdən.
Bəs o balaca sərçə,
Hara getdi gözümdən?



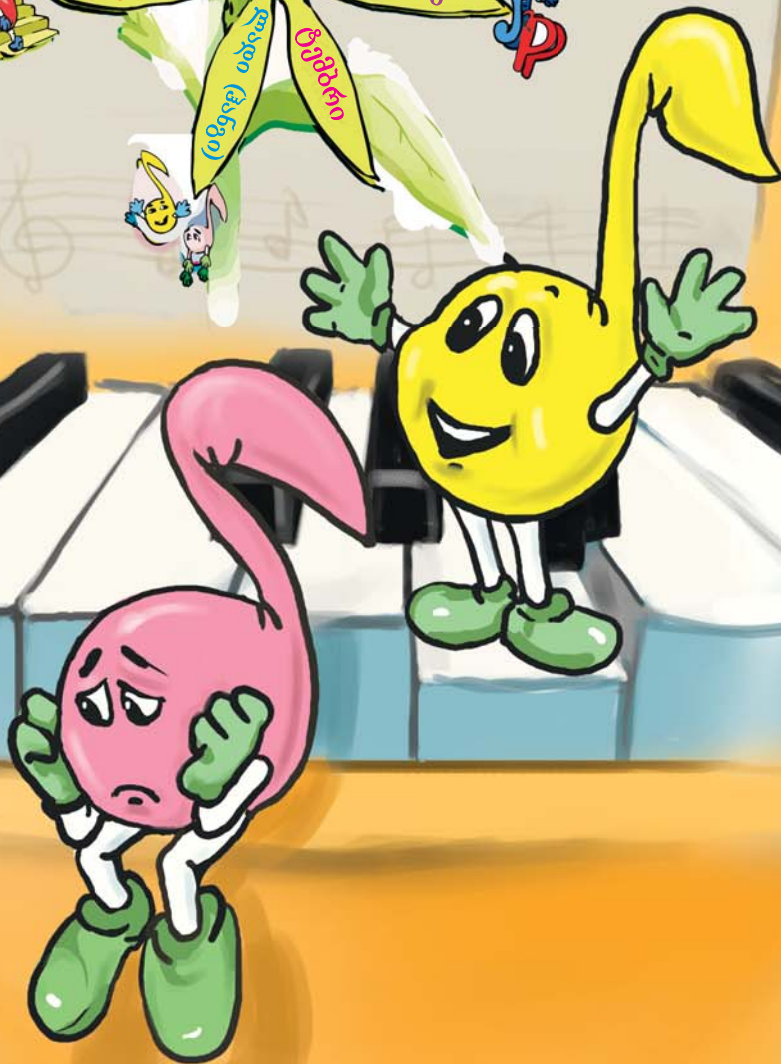
II

Çox axtardım tapmadım,
Tutdu ağlamaq məni.
Birdən kolun dalından,
Uçan gördüm sərçəni.
O uçdu, uçdu, uçdu,
Qondu yaşıl budağa.
Çox çağırıdım, gəlmədi,
Uçub getdi uzağa.

1. ვინ დაწერა “კელას ფრენა”?
2. სხვა რომელი ოპერები იცით?
3. როგორ იყო ასახული ჩიტის მოქმედება სიმღერაში?
4. შეასრულე სიმღერის სიტყვების შესაბამისად მისი შინაარსის ამსახველი რიტმული მოქმედებები.



მუსიკის ენა





თემა 23

ისტორიული მოვლენების ასახვა მუსიკაში



სამშობლოს ჯარისკაცი

მუსიკა: ოქტაი რაჯაბოვისა
ტექსტი: ალიმშაჰ თეიმურლისა.

I

Namus mərdi çağırır,
Vətən oğlu, oyan sən.
Şəhid ruhu hıçqırır,
«Torpaq», – deyib dayan sən.

მისამღერი:

Vətənimin əsgəri,
Vətənimin əsgəri.

II

Sıxılmış yumruqların,
Başa enən gürz olsun.
Düşmənlərin canına,
Əsim-əsim lərz salsın.

მისამღერი:

III

Ana, sil gözün yaşın,
Uca tut məğrur başın,
Düyülməsin qoy qaşın,
Keşiyində yurddaşın.

მისამღერი:



დიდმა აზერბაიჯანელმა კომპოზიტორმა ყარა ყარაევმა დაწერა საფორტეპიანო “24 პრელიუდია”. თითოეული პრელიუდი ერთ მოვლენას და შთაბეჭდილებას გამოხატავს.

1. ყარა ყარაევის ნაწარმოები “24 პრელიუდი” რომელი მუსიკალური ინსტრუმენტისათვის არის დაწერილი?
2. ვინ არიან ავტორები სიმღერის “სამშობლოს ჯარისკაცი”?
3. როგორი უნდა იყოს აზერბაიჯანის დამცველი ჯარისკაცი?





მუსიკის ენა

ზღაპარი – სიმღერა

მუსიკა: ასია სულთანოვასი
ტექსტი: თეიმურ ელჩინისაა.

I

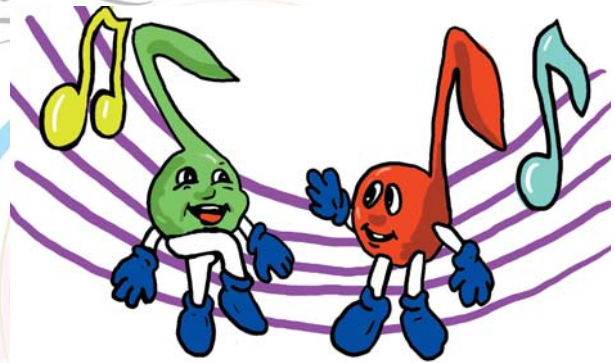
Div axtardı, hər yanı,
Tapmadı o, Cırtanı,
Ağacda gördü birdən,
Çağırdı onu yerdən:
– Düş, – dedi,
– Düş, – dedi,
Yemərəm, düş.

II

Cırtan dedi: –Aş gətir,
Üstündə lavaş gətir.
Yeyim, sonra tut məni,
İstəsən, lap ud məni.
– Tut, – dedi,
Cırtanı tut.
– Tut, – dedi,
Cırtanı tut.

III

Div getdi dəyirmanı,
Aş gətirsin Cırtana.
Cırtan tez qaçdı evə,
Belə oxudu divə:
– Get, – dedi,
Aldatdım, get.
– Get, – dedi,
Aldatdım, get.
Nağıl qurtardı,
Nağıl qurtardı.



თქვენი აზრით, შეუძლია მუსიკას ილაპარაკოს? როგორ ლაპარაკობს ის? ბავშვებო, ჩვენ საუბრისას საკუთარი აზრების გამოსახატად წინადადებებს ვადგენთ. ასეთი წინადადებები მუსიკაშიც არსებობს. ყარა ყარაევის პიესაში “ჩაფიქრებული” კომპოზიტორის აზრებს მუსიკალური წინადადებები გამოხატავს.

მუსიკის ლექსიკონი

მუსიკალური წინადადება – დასრულებული აზრის მუსიკალური სმებით გამოთქმა
დავალება – ზოგიერთ ჩვენების დაუფლებლად მეცადინეობა

1. ვინ არის ავტორი მუსიკალური პიესაში “ჩაფიქრებული”?
2. რაზეა საუბარი ამ ნაწარმოებში?
3. რაზეა საუბარი სიმღერა “ზღაპარი - სიმღერა”ში?
4. ნოტით გამოხატე ამ სიმღერის ერთი ნაწილი.

ყარა ყარაევი. ფორტეპიანო. დინამიკური ნიშნები. ნოტები. მუსიკალური წინადადება. დავალება.





მელოდიის შემქმნელი ინტონაცია



ჰაბილ ალიევი

ინტონაცია

Musiqi səs çələngidir
 Gör neçə cür rəngi vardır.
 Gülüşü, qəmi, kədəri,
 Növbənöv ahəngi vardır.

İntonasiyada birləşib
 Dinamika, registr, lad.
 Ritm, tembr, melodiya,
 Temp – daha yox başqa bir ad.

Qızılsəbət çiçəyinin
 Yeddi zərif ləçəyitək.
 İntonasiya da çatdırır
 Hiss, həyəcan, arzu, istək.

სვეინჯ ნურუკიზი



მუსიკის ლექსიკონი

ინტონაცია – 1) კითხვის გამოთქმითი სტილი 2) მუსიკალური ფრაზის ყველაზე მცირე მონაკვეთი
 ქამანჩა – აზერბაიჯანული მუსიკალური ინსტრუმენტი

ეს საინტერესოა!

როგორც ინტონაციას გააჩნია შვიდი მთავარი ნაწილი, ასევე “ყვავილ ოქროსკალათასაც” ყვავილსაც ერთმანეთის მსგავსი შვიდი ფურცელი აქვს. ამ ყვავილივით მუსიკაც ადამიანის განწყობაზე კარგ ზეგავლენას ახდენს.

გამეორება: ინტონაცია. მელოდია. გამოსახვის საშუალებები.





ბებია ზღაპარს ჰყვება

მუსიკა: ოქტავი ზულფიკაროვისა
ტექსტი: ნები ხეზრისა.

I

Bir sevinc var hər üzdə,
Nənəm nağıl danışır.
Uzandısqı qum üstə,
Nənəm nağıl danışır.

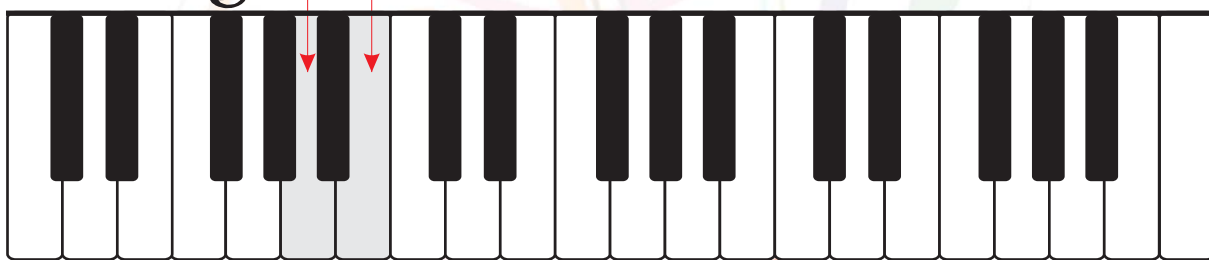
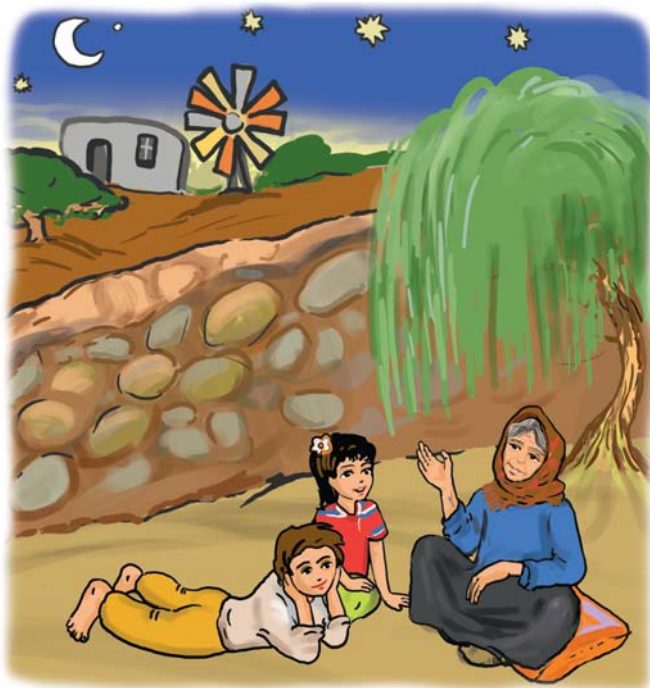
III

Bax, ulduzlar göz vurur,
Ay başım üstə durur.
Onlar da sanki duyur,
Nənəm nağıl danışır.

1. რა არის ინტონაცია?
2. ინტონაციის რომელ სახეებს იცნობთ?
3. ისწავლე სიმღერა “ბებია ზღაპარს ჰყვება”.

როგორ უნდა შესრულდეს ის?

4. ეს სიმღერა ქამანჩაზე თუ შესრულდება, როგორ შეიცვლება მისი ინტონაცია?



ლა სი | დო რე მი ფა სოლ ლა სი | დო რე მი ფა სოლ

ქამანჩა. მცირე ოქტავის ნოტები “ლა” და “სი”.





მუსიკის ჰანგები მაჟორი და მინორი

(ზღაპარი)



იყო და არა იყო რა. დედამიწაზე იყო ერთი მარადიული თოვლისა და ყინულის ქვეყანა. ამ ქვეყანაში კომპოზიტორები სევდიან სიმღერებს წერდნენ, ბავშვები სევდიან სიმღერებს მღერობდნენ. ადამიანები სულ მოწყენილნიხიარულოდ, ცრემლიანი დადიოდნენ. ცრემლები, რომ გროვდებოდა, იყინებოდა და ყინვულ მთად იქცეოდა. მერე გაიფანტებოდნენ დიდი აისბერგებივით ოკეანეში სამოგზაუროდ მიდიოდნენ. სიმღერებში სევდიანი ჰარმონიის მიმცემი პატარა, დაბალი მინორი თავის თავს ამ საქმეში დამნაშავედ გრძნობდა, არავის არ ესაუბრებოდა, არ უღიმოდა. ერთ დღეს მინორმა გადაწყვიტა, რომ წასულიყო ამ ქვეყნიდან:

- დაე, ადამიანებმა იბედნიერონ, მხიარული სიმღერები იმღერონ.

მინორი ერთ აისბერგზე ავიდა და ამ ქვეყანას გაეცალა. მაგრად ქარი ქრის, გარშემო ტალღები უფრო ზევით აღიოდა.

... უცბად მზე ამოვიდა, ქარი ჩადგა, ოკეანე დაწყნარდა. მერე ლურჯ წყალში ერთი ავი გამოჩნდა. ამის შემდეგ მხიარული მუსიკა გაისმა. მინორმა გადაიხედ – გადმოიხედა:

- ეი შენ, ვინა ხარ?

გემზე მყოფმა მაღალმა, მხიარულხმიანმა და მაღალ ხალისიანმა მა განწყობიანმა ბიჭმა თქვა:

- მე მაჟორი ვარ.

მინორი ღელავდა:

- გაჩერდი, მაჟორო, არ წახვიდე! შენ ჩვენს ქვეყანას ძალიან სჭირდები, მარადიული თოვლისა და ყინულის ქვეყანას.

მაჟორმა გაიღიმა:

-სადაც ადამიანებს ვჭირდები, მუდამ მზად ვარ, იქ წავიდე მეგობარო, მოდი ერთად წავიდეთ.

.... დღეები გავიდა. ყინულთა ქვეყანაში გაზაფხული მოვიდა.

ხეები აყვავდა, ფრინველები მხიარულად მღეროდნენ. ამ მუსიკაში

ქვეყნის ადამიანები პირველად იყო, რომ გაზაფხულს ხედავდნენ. უხაროდათ და ამბობდნენ:

- იცოცხლოს ორმა მეგობარმა: მაჟორმა და მინორმა! ჩვენ ძალიან

მუსიკის ლექსიკონი

ჰანგი – სხვადასხვა ხმის პირდაპირი კავშირთა სისტემა
მაჟორი და მინორი – მთავარი ჰანგები მუსიკაში



ჰანგი. მაჟორი. მინორი.



ბაქოს მეტრო

მუსიკა: ადაბაჯი რზაევისა,
ტექსტი: ჰიქმეთ ზიასი.

I
Gülərzüzlü Bakının,
Şirinsözlü Bakının,
Xəzər gözlü Bakının,
Arzusuydu, arzusu hey!
Bizim Bakı metrosu!

II
Yer altında işıqlı,
Bəzəkli, yaraşıqlı,
Çiçəkli, sarmaşıqlı
Bir şəhərdir, doğrusu,
Bizim Bakı metrosu!

III
Enib-qalxır pillələr,
Fərəhim dünya qədər,
Qoy səni mən bəxtəvər
Gəzim, Bakı metrosu,
Bizim Bakı metrosu!



1. მუსა მირზაევის რომელ ჰანგებზეა დაწერილი მუსიკალური ნაწარმოებში “მხიარული სიმღერა ” და “სევდიანი სიმღერა”?
2. რაზეა საუბარი სიმღერაში “ბაქოს მეტრო”?
3. ისწავლე ეს სიმღერა და იდირიუორე.

გამეორება: მელოდია, ინტონაცია.



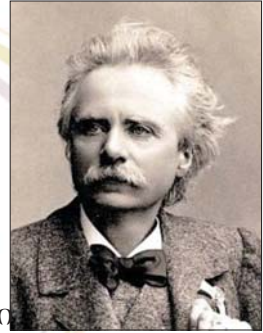


მოქმედების სისწრაფე – ტემპი მუსიკაში

მუსიკის ლექსიკონი

ტემპი – მუსიკალური ნაწარმოების შესრულების სისწრაფეა. ტემპს სამი სახეა აქვს: ნელი, საშუალო და სწრაფი გამმა – ოქტავის ჩარჩოში ხმის რიგი

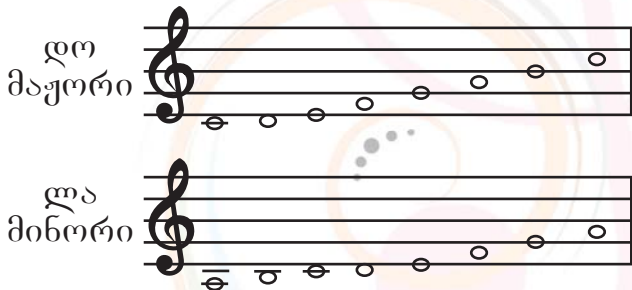
დო – მაჟორი – ნოტი დო-თი დაწყებული დო-ზე დასრულებული მაჟორის ჰანგი



ედუვარდ გრიგი

ჩვენ გარშემო სულიერი – ცხოველები, ფრინველები, მწერები დადიან, დარბიან და დაფრინავენ. ისინი სხვადასხვა სისწრაფით მოძრაობენ.

მუსიკაში მოქმედების სხვადასხვა სისწრაფის ჩვენებისათვის ტემპს იყენებენ. ნორვეგიელი კომპოზიტორ ედუვარდ გრიგი პიესაში “ჯუჯების ლაშქრობაში” ზღაპრული გმირების გამოყენებისათვის სწრაფი ტემპს მიმართავს.



1. ვინ დაწერა მუსიკალური ნაწარმოები “ჯუჯების რეკლუცია”?
2. რომელი ტემპები აქვთ გამოყენებული ამ ნაწარმოებში?



ედუვარდ გრიგი. ტემპი. გამმა. “დო” – მაჟორი. “ლა” - მინორი.



მუსიკის პულსი – რიტმი



მუსიკის ლექსიკონი

რიტმი – განსაზღვრულ დროში სხვადასხვა გრძლიობის ბგერების პერიოდული მონაცვლეობა დოლი - აზერბაიჯანული ხალხური მუსიკალური ინსტრუმენტი

დედამიწაზე ყველა სულიერს და ადამიანის დაარსებულ ყველაფერს პულსი აქვს. დედამიწასაც პულსი აქვს.

მუსიკაში პულსი (რიტმი) სხვადასხვა თვისება ახასიათებს, ერს, მოკვლენას აჩვენებს.

აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა “ლამბაქი (ნელბექი)” მოცეკვავის ლამბაქზე რიტმული შეხებით სრულდება.



დოლი

მუსიკა: ოკტაი ზულფიკაროვისა
ტექსტი: აბდულა შაიკისა.

Nağaranı çalırım,
Dum-bolo-bom, dum-bolo-bom.
Hər yana səs salırım,
Dum-bolo-bom, dum-bolo-bom.
Hansı nağara çalır,
Dum-bolo-bom, dum-bolo-bom.
Hər yana o, səs salır,
Dum-bolo-bom, dum-bolo-bom.

მისამღერი:

Bax, böyük nağara çalır,
Dum-bolo-bom, dum-bolo.
Dum, dom-dom.
Balaca nağara çalır,
Dum-bolo-bom, dum-bolo.
Dom-dom-dom.

1. რა არის რიტმი?
2. რომელი ერის ცეკვაა “ლამბაქი”?
3. ისწავლე და შეასრულე სიმღერა “დოლი”.
4. შეასრულე სხვადასხვა რიტმი დოლზე.

რიტმი. დოლი. გამოსახვის საშუალებები.





მუსიკა და რეგისტრი



მუსიკის ლექსიკონი

რეგისტრი – მუსიკალური საკრავის ან მომღერლის ხმის ბგერითი დიაპაზონის მონაკვეთი რეგისტრის სახეები – დაბალი, მაღალი და საშუალო (შერეული)



სოლოთან
ჰაჯიბეგოვი

მოუსმინეთ ცნობილი აზერბაიჯანელი კომპოზიტორის სოლოთან ჰაჯიბეგოვის ბალეტი “გულშანი”-დან “ინჟინრების მოსვლას”.

სტუმრობა

მუსიკა: ოქტავი ზულფიკაროვისა
ტექსტი: ხანუმანა ალიბეგლისა.

I

Yığışdı bizim evə,
Dovşan, keçi, qaz, dələ.
Qızıl xoruz çaldı saz,
Nəğmə oxudu Naznaz.





II

Gətirdim iki tava
Şəkərbura, paxlava.
Yeyin, oyuncaqlarım,
Ay əziz qonaqlarım.



III

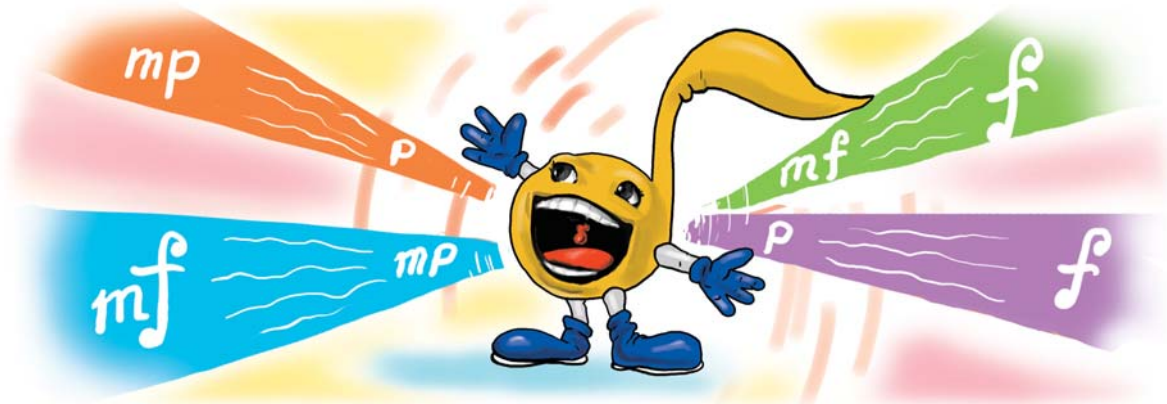
Axşamacan qaldılar,
Oynadılar, çaldılar.
Çox sevinə-sevinə,
Hərə getdi evinə.

1. ვინ დაწერა ბალეტი
“გულშენი”?
2. რომელ რეგისტრშია
დაწერილი მუსიკალური
ნაწარმოები
“ინჟინრების მოსვლა”?
3. ვინ არის ავტორები
სიმღერისა “სტუმრობა”?
4. რომელ რეგისტრში
სრულდება სიმღერა?





დინამიკა მუსიკაში



მუსიკის ლექსიკონი

მუსიკის ლექსიკონი
 კრეშენდო (cresc.) – მუსიკაში
 ხმის სიძლიერის თანდათან
 მომატება
 დიმინუენდო (დიმ.) - მუსიკაში
 ხმის სიძლიერის თანდათან
 დაკლება



ჩვენი დიდი წინაპრის ჰეიდარ ალიევის აზერბაიჯანელი ერისათვის შეტანილი წვლილიდან ერთ-ერთია “ყვავილთა დღესასწაულის აღნიშვნა. 2004 წლიდან დაწყებული ყოველი წლის 10 მაისს ამ დღესასწაულზე ადამიანები ყვავილებით საოცრებებს აკეთებენ. აზერბაიჯანული ხალხური ცეკვა “ყვავილების თაიგული” თითქმის წარსულსა და აწმყოს შორის გადებული ხიდია.





მთელ მსოფლიოში სახელგანთქმული, პატივისცემასა და დიდი სიყვარულით მოხსენიებული ჩვენი დიდი წინაპარი ჰეიდარ ალიევი აზერბაიჯანელი ხალხის შვილია. მას ბავშვები ძალიან უყვარდა. კომპოზიტორ ოკტაი რაჯაბოვმა ეროვნულ ლიდერს მიუძღვნა სიმღერა “ბავშვების საყვარელი მეგობარი”.



ბავშვების საყვარელი მეგობარი

მუსიკა: ოკტაი რაჯაბოვისა,
ტექსტი: აჟდარ ალაევისა.

I

სოლო: – Hər sözünü, kəlməsini,
Oxuyuram, bilirəm.
Ay uşaqlar, kim tapar,
Kim deyər ki, o kimdir?
ბავშვები: – Heydər baba,
Heydər baba!

მისამღერი:
Dalğalandı bayrağımız,
Eldən-elə dolaşdı.
Heydər sözü, Heydər andı,
Dildən-dilə dolaşdı.

II

სოლო: – Azadlığı bəxş elədi,
Doğma yurda, elə o.
O kimdir ki, qüdrətilə,
Düşdü dildən-dilə o.
ბავშვები: – Heydər baba,
Heydər baba!

მისამღერი:
Dalğalandı bayrağımız,
Eldən-elə dolaşdı.
Heydər sözü, Heydər andı,
Dildən-dilə dolaşdı.

1. რა არის დინამიკა?
2. ვის ეძღვნება სიმღერა “ბავშვების საყვარელი მეგობარი” და ვინ არის მისი ავტორი?
3. რომელი დინამიკური საკრავებით სრულდება ცეკვა “ყვავილის თაიგული”?





მუსიკაში ფერი – ტემბრი



როგორც ცისარტყელას აქვს 7 ფერი, ასევე ნოტების რიცხვიც შვიდია. ნოტები და გამოსახვის საშუალებები მუსიკას “აფერადებს” და უამრავ მუსიკალურ ნაწარმოებს ქმნის. მუსიკის “გამაფერადებელი” გამოსახვის საშუალებებიდან ერთ-ერთი ტემბრია. თითოეულ მუსიკალურ ინსტრუმენტს მხოლოდ თავისებური (სპეციფიკური) ხმა აქვს. ამას ტემბრი ჰქვია. ამქვეყნად ორი ერთნაირ ხმიან ადამიანი არარსებობს. იმიტომ, რომ ადამიანის თითის ანაბეჭდივით, “ხმის ტექნიკაც” სხვადასხვაა.

მუსიკის ლექსიკონი

- ტემბრი – ხმის ელფერი
- თარი – აზერბაიჯანული სიმიანი ხალხური ჩამოსაკრავი ინსტრუმენტი
- საზი - აზერბაიჯანის სიმიანი ხალხური ჩამოსაკრავი ინსტრუმენტი



უანრის მინიატურია როგორც მხატვრობაში, მუსიკაშიც არსებობს. მოუსმინეთ კომპოზიტორ ფიქრეთ ამიროვის საფორტეპიანო კრებულიდან ნაწარმოებს “მარში”.





ჩემი თარის სიმღერები

მუსიკა: ოკტაი ზულფიკაროვისა
ტექსტი: ჰიქმეთ ზიასია.

I

Eyvanda tar çalırım, balam, bala-bala-bam,
Bağçaya səs salırım, balam, bala-bala-bam.
Tarı quşlar dinləyir, balam, bala-bala-bam,
Qaranquşlar dinləyir, balam, bala-bala-bam.

II

Tellər dinir, danışır, balam, bala-bala-bam,
Sevincim aşır-daşır, balam, bala-bala-bam.
Oynayır dost, yoldaşım, balam, bala-bala-bam,
Kiçik bacım, qardaşım, balam, bala-bala-bam.

III

Kəpənəklər rəqs edir, balam, bala-bala-bam,
Arılar yallı gedir, balam, bala-bala-bam.
Cəh-cəh vurur bülbüllər, balam, bala-bala-bam,
Açılır qönçə güllər, balam, bala-bala-bam.

IV

Vay, bir səsi düşdü kökdən, balam, bala-bala-bam,
Kökləyirəm onu mən, balam, bala-bala-bam.
Yenə çalırım tarı, balam, bala-bala-bam,
Nə xoşdur mahnıları, balam, bala-bala-bam.
Blam, blam, blam, bam, bam, bam, blam,
Blam, blam, blam.

1. რა არის ტემბრი?
2. ვინ არიან ავტორები “ჩემი თარის სიმღერების”?
3. ვინ დაწერა ნაწარმოები “მარში”?
4. ხელოვნების რომელ ნაწარმოებში გვხვდება “მინიატური” ჟანრი?





მუსიკის წვლილი



ციდან სამი ვაშლი ცვივდა:
ერთი მწერლის, ერთი მასწავლებლის, ერთიც მოსწავლის.

1. გაიხსენე ნასწავლი სიმღერები, ამოირჩიე მათ შორის შენთვის ყველაზე საყვარელი სიმღერა და შეადგინე აფიშა.
2. შეასრულე სიმღერები რიტმული და მელოდიური თანხლებით.



წიგნის სარჩევი

მთავარი ჯანრები

თემა 1. აზერბაიჯანი – ჩემი დედასამშობლო.....	6
თემა 2. “სამი ვაშლის საიდუმლო”.“თეთრი ვაშლი”- სიმღერის ჟანრი.....	8
თემა 3. “თეთრი ვაშლი” – სიმღერის ჟანრი	10
თემა 4. “სამი ვაშლის საიდუმლო”.“ყვითელი ვაშლი”- ცეკვის მარშის ჟანრი.....	12
თემა 5. “ყვითელი ვაშლი” – ცეკვის ჟანრი	14
თემა 6. “სამი ვაშლის საიდუმლო”.“წითელი ვაშლი”- მარშის ჟანრი.....	16
თემა 7. “წითელი ვაშლი” – მარშის ჟანრი	17
თემა 8. სიმღერა, ცეკვა და მარშის გვირგვინი.....	18
თემა 9. სიმღერა,ცეკვა და მარშის გვირგვინი მუსიკაში.....	20

რთული ჟანრები

თემა 10. სიმღერა და ოპერა.....	22
თემა 11. სიმღერა და სიმფონია.....	23
თემა 12. ცეკვა და ბალეტი	24
თემა 13. ცეკვა და ინსტრუმენტული მუსიკა	25
თემა 14. მარში და ოპერეტა.....	26
თემა 15. მარში და ბალეტი.....	28

მუსიკა და სახე

თემა 16. მუსიკაში განსახიერება	30
თემა 17. მუსიკა და ადამიანის თვისება	31
თემა 18. მოქმედების ასახვა მუსიკაში	32
თემა 19. ბუნების ასახვა მუსიკაში	34
თემა 20. დედის სახე მუსიკაში	35
თემა 21. დღესასწაულის ასახვა მუსიკაში	36
თემა 22. ცხოველთა სამყაროს ასახვა მუსიკაში	38

მუსიკის ენა

თემა 23. ისტორიული მოვლენების ასახვა მუსიკაში	40
თემა 24. მუსიკის ენა.....	41
თემა 25. მელოდიის შემქმნელი ინტონაცია	42
თემა 26. მუსიკის ჰანგები	44
თემა 27. მოქმედების სიჩქარე - ტემპი მუსიკაში	46
თემა 28. მუსიკის - რიტმი.....	47
თემა 29. მუსიკა და რეგისტრაცია.....	48
თემა 30. ხმის ძალა - დინამიკა მუსიკაში	50
თემა 31. მუსიკაში ელფერი – ტემბრი.....	52
თემა 32. მუსიკის წვლილი.....	54



MUSİQİ
Ümumtəhsil məktəblərinin 2-ci sinfi üçün
«Musiqi» fənni üzrə dərslik
Gürcü dilində
Bakı, «Təhsil», 2016.

Tərtibçi heyət:

Müəlliflər:

Oqtay Məmmədağa oğlu Rəcəbov
Nazim Kazım oğlu Kazımov
Nərgiz Nadir qızı Rəcəbova

Tərcüməçi

Roza Ramazanova

Bədii və texniki redaktoru

Abdulla Ələkbərov

Rəssamları

Nailə Zülfüqarova, Gündüz Ağayev

Kompüter tərtibatçıları

Aqil Əmrahov, Təhmasib Mehdiyev

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin
19.06.2009-cu il tarixli 734№-li
əmrilə təsdiq edilmişdir.

© Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi – 2016

Kağız formatı 57x82¹/₈. Fiziki çap vərəqi 7,0.
Səhifə sayı 56. Uçot nəşr vərəqi 6,3.
Sifariş 105. Tiraj 200. Pulsuz.

«Təhsil Nəşriyyat-Poliqrafiya» MMC-nin mətbəəsində çap olunmuşdur.
Bakı, AZ 1052, F.Xoyski küç., 121^A

PULSUZ